

Parlamentaariselle TKI-työryhmälle

12.11.2021

Kommentit TKI-järjestelmän kehittämisen periaatteisiin

Tieteentekijät pitää tärkeänä laaja-alaista lähestymistä TKI-politiikkaan: tutkimukseen liittyy pyrkimystä innovaatioihin ja kaupalliseen hyötyyn, mutta se on myös sivistyksen, maailmankuvan ja koulutuksen perusta. Sivistys on henkistä edistystä ja kykyä oppia. Tämä on tärkeää esimerkiksi yhteiskunnan kriisinsietokyvyn, demokratian kestävyuden ja hyvän elämän mahdollistamisen näkökulmista. Kestävä yhteiskunta tarvitsee koulutettuja, osaavia ja kriittiseen ajatteluun kykeneviä ihmisiä kaikilla sektoreilla. TKI-toiminta tulee nähdä laajassa mielessä tulevaisuusinvestointina.

Tieteellisen tutkimuksen rahoittamisen merkitys vertautuu demokraattisten instituutioiden ylläpitämiseen. Tieteellisen tutkimuksen merkitystä ei voi arvioida vain lyhyellä tähtäimellä ja ulkoa käsin. Tiede kehittyy autonomisesti, perustuen vertaisarviointiin. Tämän lisäksi TKI-järjestelmällä voi olla tehtäviä, jotka tähtäävät yhteiskunnallisten toimijoiden määrittelemän hyödyn saavuttamiseen.

Tieteentekijät pitää TKI-järjestelmän kehittämiseksi ehdotettuja periaatteita pääasiassa hyvinä, seuraavin tarkennuksin:

1. **Ennakoitavuus ja pitkäjänteisyys** ovat erittäin tärkeitä asioita. Tällä hetkellä tutkimusrahoitus on tutkijan näkökulmasta liian pirstaleista. Yli kaksi kolmasosaa uran alkuvaiheessa olevista tutkijoista on huolissaan työuransa epävarmuudesta. Tutkimusrahoituksen hakeminen vie merkittävästi tutkijan työaika ja rahoituksesta jääminen merkitsee yleensä tutkimuksen ja työsuhteen keskeytymistä tai loppumista. Koulutusleikkaukset, jotka vääjäämättä kohdistuvat aina myös tutkimukseen, ja viime vuosien tempoilevat rahoitusnäkökulmat ovat jo aiheuttaneet haittaa suomalaisen TKI-järjestelmän maineelle. Suomi ei ole tällä hetkellä houkutteleva paikka kansainvälisille akateemisille tutkijoille.
2. **Vipuvaikutuksen aikaansaaminen** lienee tavoitteena järkevä, mutta kaikkia TKI-panostuksia ei voi suunnata vain vipuvaikutuksen edellytysten perusteella. Jotkut

tutkimusalat suuntautuvat luontaisesti yksityisille markkinoille ja voivat kerätä sieltä rahoitusta. Toisille tutkimusaloille se ei ole mahdollista eikä niiden piirissä tapahtuvan tutkimustoiminnan ole tarkoituskaan johtaa esimerkiksi innovaatioihin, patentteihin tai kaupallistamiseen. Julkisen rahoituksen tehtävänä on taata myös tällaisen tutkimuksen toimintaedellytysten jatkuvuus.

3. **Kokonaisvaltaisuus** on tärkeä TKI-järjestelmän kehittämisen periaate. Esityksessä kokonaisvaltaisuus on kuitenkin kuvattu ristiriitaisesti: yhtäältä tunnistetaan eri toimijoiden tarpeet ja roolit, toisaalta korostetaan yhteiskunnalliseen hyötyyn ja tuottoon tähtäävän tutkimustoiminnan ensisijaisuutta. On syytä muistaa, että eri toimijat määrittelevät hyödyn eri tavoin, ja sillä on erilaisia aikajäniteitä ja muotoja. Tieteen luonteeseen kuuluu, että etukäteen ei voi tietää, mikä tutkimus osoittautuu hyödylliseksi sekä missä tilanteessa, milloin ja kenen näkökulmasta se on hyödyllistä. Siksi on ylläpidettävä laajapohjaista ja tieteen autonomiasta käsin ponnistavaa tutkimusta.
4. **Tieteen vapaus sekä tutkimuksen ja koulutuksen laatu** ovat keskeisiä periaatteita. "Tieteen vapaus ja yliopistojen autonomia ovat vapaan, luottamukseen perustuvan yhteiskunnan syviä arvoja, joita kunnioittaen ja yhteiskuntaa palvellen järjestelmää kehitetään" kuvastaa myös Tieteentekijöiden suhtautumista TKI-järjestelmän kehittämisen lähtökohtiin. Esityksessä mainitut TKI-toiminnan korkealaatuisuus, osaavat ihmiset, koulutustason nosto, hyvät toiminta- ja tutkimusympäristöt sekä korkealaatuinen koulutus ovat niin ikään tärkeitä TKI-toiminnan kehittämisen lähtökohtia.
5. **Vaikuttavuus** on ymmärrettävä laaja-alaisesti. Se voi olla yhtä lailla kaupallisia innovaatioita kuin koulutuksen kautta tapahtuvaa ja uutena ajatteluna ilmenevää vaikuttavuutta. Vaikuttavuus on hyötyä osuvampi termi erityisesti tutkimusta arvioitaessa.
6. **Kilpailullisuus** on koko akateemisen tutkimusmaailman perustana niin tutkimusjulkaisujen, tutkimusrahoituksen kuin tutkijanurien suhteen. Kilpailullisuus on tiettyyn pisteeseen asti tarpeen, ja erityisen tärkeää on, että kilpailun periaatteet noudattavat tieteen autonomiaa, tai jos kyse ei ole tieteestä, muutoin läpinäkyviä periaatteita. Kilpailua voi kuitenkin olla myös liikaa. Merkittävä osa tutkijoiden työpanoksesta kuluu tällä hetkellä tutkimusrahoituksen hakemiseen. Vuonna 2020 Suomen Akatemia myönsi rahoituksen vain 14 prosentille hakemuksista. Kansainvälisesti erittäin hyviksi arvioituja hakemuksia on jäänyt rahoittamatta. Jotta ylikireää kilpailua saadaan purettua, tutkimusrahoitusta on kanavoitava yliopistojen perusrahoituksen kautta nykyistä enemmän. Vertaisarvioinnilla on oltava jatkossakin keskeinen sija erityisesti Suomen Akatemian jakaman tutkimusrahoituksen kohdentumisessa. Tasapainoinen kokonaisuus on hyvä lähtökohta rahoitusjärjestelmän kehittämiselle.

7. **Yhteistyö** on kannatettava periaate. TKI-järjestelmän on luotava siihen edellytykset riittävällä resurssoinnilla, mutta toisaalta yhteistyön luomisessa on myös kunnioitettava tieteen autonomiaa.
8. **Kansainvälisyys** on itsestään itsestäänselvyys TKI-toiminnassa, tiede ja tutkimus ovat luonteeltaan kansainvälisiä. Tutkijoiden houkuttelu ulkomailta Suomeen edellyttää hyviä tutkimusolosuhteita. Hyvät olosuhteet tutkimuksen teolle syntyvät muun muassa riittävän korkeasta ja pitkäjänteisestä rahoituksesta, asianmukaisista työskentelytiloista ja -välineistä sekä toimivista maahantulo- ja integraatioitoimista. Tutkijoiden oleskelulupia koskeva lainsäädäntö on edelleen vanhanaikainen, eikä tee Suomesta vetovoimaista kohdemaata. Kansalliskielten opiskelu ei ole kaikkialla mahdollista tutkimustyön ohessa. Samaan aikaan oletetaan, että yli 50 % tohtoreista sijoittuisi yliopistojen ulkopuolelle töihin. Tämä on epärealistista ilman siltarahoitusta erityisesti kansainvälisille nuorille tutkijoille.

Tutkimuksen kansainvälisyys ei kuitenkaan ole yhtä kuin ulkomaalaisten muuttamista Suomeen tai suomalaisen muuttamista ulkomaille. Kansainvälisyys on ajattelu -ja toimintatapa, sijainnista riippumatta. Kansainvälisyyttä korostettaessa on myös syytä muistaa, että tutkimuksen tehtävä on tuottaa tietoa ja ymmärrystä myös suomalaisista ilmiöistä ja suomen kielellä, suomalaisen päätöksenteon tueksi niin politiikassa, kunnissa, kolmannella sektorilla kuin yrityksissäkin.

9. **Gloaalien haasteiden tunnistaminen** ja niihin vastaaminen on laaja-alainen tehtävä, joka edellyttää edellä mainittujen periaatteiden toteutumista.
10. **Teknologianeutraaliuden** lisäksi mikromanagerointia ja valikointia yksityiskohtaisella tasolla on vältettävä myös rahoitettavia tutkimushankkeita valitessa. Vahvuudet ja yhteiskunnan strategiset tavoitteet voidaan huomioida osana TKI-järjestelmää (tällä hetkellä esim. VN-TEAS-rahoitus, strategisen tutkimuksen neuvosto, Business Finlandin rahoitus), mutta ne eivät voi muodostaa koko TKI-järjestelmää. Tutkimuksen vapautta kunnioittava tiede muodostaa TKI-järjestelmän pohjan.

Kommentit vaihtoehtoihin julkisen t&k-rahoituksen pitkäjänteiseksi kasvattamiseksi

Tieteentekijät kannattaa vakaan ja ennakoitavan tutkimusrahoituksen luomista esimerkiksi pysyvällä T&K-rahoituslailla. Lakiin tulisi kirjata säännölliset indeksikorotukset. Tämä ratkaisu nostaisi tutkijasukupolvien luottamusta tulevaisuuteen ja lisäisi tutkijan uran houkuttelevuutta. Lisäksi yritysten kannusteita panostaa TKI-toimintaan tulee lisätä, jotta TKI-toiminta lisääntyy

merkittävästi. Tieteentekijät huomauttaa kuitenkin, että kaikki esityksen rahoitusvaihtoehdot perustuvat poliittiseen tahtoon ja lait voidaan halutessa kumota. Siksi pidämme tärkeänä sellaista poliittista työtä, joka väsymättä perustelee avoimen tieteen, vapaan tutkimuksen ja TKI-toiminnan merkitystä edistykselle ja ihmisten hyvinvoinnille.

Lisätietoja:

Toiminnanjohtaja Johanna Moisio, HT p. 0207 589 612

Erityisasiantuntija Maija Mattila, YTT p. p. 0207 589 618